EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 11.5.2020.
COM(2020) 187 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par to, kā tiek īstenota Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra Direktīva 2011/99/ES par Eiropas aizsardzības rīkojumu

1. IEVADS

1.1. Vispārīga informācija

Direktīva 2011/99/ES par Eiropas aizsardzības rīkojumu (turpmāk "direktīva") ir pirmā savstarpējas atzīšanas direktīva, kas pieņemta saskaņā ar LESD 82. panta 1. punkta a) un d) apakšpunktu pēc Lisabonas līguma piemērošanas sākšanas.

Direktīva tika ierosināta 2010. gadā pēc 12 dalībvalstu (Beļģijas, Bulgārijas, Igaunijas, Spānijas, Francijas, Itālijas, Ungārijas, Polijas, Portugāles, Rumānijas, Somijas un Zviedrijas) iniciatīvas. Tā tika pieņemta 2011. gada 13. decembrī. Kopā ar Regulu (ES) Nr. 606/2013 par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu civillietās[1] (turpmāk "regula") un Direktīvu 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus[2] (turpmāk "Cietušo tiesību direktīva"), tā veido pasākumu kopumu, kas vērsts uz noziegumos cietušo tiesību un aizsardzības stiprināšanu Eiropas Savienībā. Konkrētāk, direktīva un regula attiecas uz aizsardzības rīkojumu atzīšanu krimināllietās un civillietās, un to mērķis ir stiprināt to personu (cietušo un potenciālo cietušo) aizsardzību, kam tā nepieciešama, kad šīs personas uzturas citā dalībvalstī vai pārceļas uz to.

Direktīva ir saistoša visām dalībvalstīm, izņemot Īriju un Dāniju.

2018. gadā Eiropas Parlaments publicēja ziņojumu par direktīvas īstenošanu[3], balstoties uz 2017. gadā veiktu pētījumu[4]. Eiropas Parlaments pētīja Eiropas aizsardzības rīkojuma darbību arī 2018. gadā publicētā vispārējā pētījumā par krimināprocesuālajām tiesībām ES[5].

1.2. Direktīvas mērķis un galvenie elementi

Direktīvas mērķis ir nodrošināt, ka persona, uz kuru kādā no dalībvalstīm ir attiecināts aizsardzības pasākums, var turpināt paļauties uz šo aizsardzību, pārceļoties vai ceļojot uz citu dalībvalsti.

Direktīvas noteikumi nodrošina, ka kompetentās iestādes var garantēt šādu nepārtrauktu aizsardzību visā Savienībā.

Direktīvā noteikts, ka izdevējvalsts kompetentajām iestādēm ir pienākums, pamatojoties uz valsts aizsardzības rīkojumu, izdot atsevišķu aktu — Eiropas

---

[1] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 12. jūnija Regula (ES) Nr. 606/2013 par aizsardzības pasākumu savstarpēju atzīšanu civillietās (OV L 181, 29.6.2013., 4.–12. lpp.).

[2] Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra Direktīva 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI (OV L 315, 14.11.2012., 57.–73. lpp.).

[3] Ziņojums par Direktīvas 2011/99/ES par Eiropas aizsardzības rīkojumu īstenošanu (2016/2329(INI)), 2018. gada 14. marts, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0065_LV.html.

[4] Pētījums par Eiropas aizsardzības rīkojumu, *EPRS*, PE 603.272, 2017. gada septembris, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603272/EPRS_STU(2017)603272_EN.pdf.

[5] *Criminal procedural laws across the European Union — A comparative analysis of selected main differences and the impact they have over the development of EU legislation* (Krimināprocesuālās tiesības Eiropas Savienībā — salīdzinoša analīze par atsevišķām galvenajām atšķirībām un par to ietekmi uz ES tiesību aktu izstrādi), PE 604.977, 2018. gada augusts, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604977/IPOL_STU(2018)604977_EN.pdf.

aizsardzības rīkojumu (EAR) — un pārsūtīt to izpildvalsts kompetentajām iestādēm, lai tās to atzītu un izpildītu. Izpildiestāde var īstenot jebkādus pasākumus, kas tās valsts tiesību aktos paredzēti līdzīgiem gadījumiem, lai aizsargājamajai personai nodrošinātu nepārtrauktu aizsardzību. Pamatojoties uz minēto aktu, kompetentā izpildiestāde var turpināt aizsargājamās personas aizsardzību savas valsts teritorijā.

Direktīva attiecas uz valstu aizsardzības pasākumiem, kuru mērķis ir aizsargāt personu no noziedzīgas darbības, kas var apdraudēt personas dzīvību, fizisko, psiholoģisko vai seksuālo neaizskaramību, cieņu vai personas brīvību. To piemēro trim visbiežāk sastopamajiem valstu aizsardzības pasākumiem:

- aizliegumam apmeklēt vietas, kur dzīvo, strādā vai uzturas aizsargājamā persona vai ko tā regulāri apmeklē,
- aizliegumam vai noteikumiem, kas attiecas uz jebkāda veida saziņu ar aizsargājamo personu,
- aizliegumam vai noteikumiem, kas attiecas uz tuvošanos aizsargājamai personai tuvāk par noteiktu attālumu.

Praksē aizsardzības pasākumus visbiežāk piemēro, lai aizsargātu sievietes, kas cietušas no partnera vardarbības vai vardarbības ģimenē, uzmākšanās, vajāšanas vai seksuāla rakstura uzbrukumiem. Tas tā ir tādēļ, ka šādos noziegumos cietušajiem ir īpaši liels risks saskarties ar sekundāru un atkārtotu viktimizāciju, iebiedēšanu un atriebību.

1.3. Ziņojuma mērķis un tvērums

Šajā ziņojumā vērtēta direktīvas piemērošana, kā tas prasīts tās 23. pantā. Novērtējuma pamatā ir analīze par Komisijai paziņotajiem direktīvas transponēšanai pieņemtajiem valstu pasākumiem un to papildu datu analīze, kurus dalībvalstis paziņojušas Komisijai (attiecīgi saskaņā ar direktīvas 21. un 22. pantu).

Šā ziņojuma uzmanības centrā ir direktīvas svarīgākie noteikumi, kuri ir būtiski labai EAR darbībai. Tie ir noteikumi par kompetento iestāžu norīkošanu, saskaņā ar valsts tiesību aktiem noteikta aizsardzības pasākuma pastāvēšanas nepieciešamību, EAR izdošanu un atzīšanu, uz EAR pamata noteiktu pasākumu pārkāpšanas sekām un pienākumu informēt puses par to tiesībām un svarīgiem lēmumiem.

Ziņojums attiecas uz visām dalībvalstīm, kurām direktīva ir saistoša[6].

2. VISPĀRĪGS NOVĒRTĒJUMS

Transponēšanas termiņa beigās 2015. gada 11. janvārī (21. panta 1. punkts) 14 dalībvalstis nebija paziņojušas Komisijai par attiecīgiem pasākumiem. Tās bija Beļģija, Bulgārija, Čehija, Grieķija, Francija, Kipra, Latvija, Lietuva, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Slovākija, Somija un Zviedrija.

Komisija 2015. gada martā saskaņā ar LESD 258. pantu pret visām minētajām dalībvalstīm sāka pārkāpuma procedūras par transponēšanas pasākumu

[6] Ziņojumā ir ietverta Apvienotā Karaliste, jo novērtējums attiecas gan uz laiku, kad tā bija ES dalībvalsts, gan uz to daļu no pārejas perioda, kurā direktīvu Apvienotajā Karalistē turpina piemērot.

nepaziņošanu. Komisija 2015. gada decembrī nosūtīja argumentētus atzinumus Grieķijai un Rumānijai un 2016. gada jūlijā — Beļģijai. Līdz 2017. gada 4. oktobrim visas dalībvalstis, kurām direktīva ir saistoša, bija paziņojušas Komisijai savus transponēšanas pasākumus. Paziņoto pasākumu sākotnējā analīzē nav konstatēti trūkstoši elementi. Pārkāpuma procedūras par nepilnīgu transponēšanu tika izbeigtas. Tomēr tas neizslēdz iespēju, ka Komisija varētu sākt jaunas pārkāpuma procedūras par direktīvas nepareizu transponēšanu.

Visas dalībvalstis informēja Komisiju par tiesu vai līdzvērtīgām iestādēm, kuru kompetencē ir izdot un izpildīt EAR. Dažas dalībvalstis nav iesniegušas attiecīgos datus par instrumenta īstenošanu, kā prasīts direktīvas 22. pantā.

Analīze liecina, ka viena dalībvalsts nav izveidojusi sistēmu, kas nepieciešama EAR izdošanai un atzīšanai. Komisija pašreiz sadarbojas ar minēto dalībvalsti, lai šī problēma tiktu atrisināta. Ja tas būs nepieciešams, Komisija var ierosināt tiesvedību.

3. NOVĒRTĒJUMS PAR KONKRĒTIEM PUNKTIEM

3.1. Kompetentās iestādes (3. un 4. pants)

Direktīvas 3. pantā noteikts, ka dalībvalstis informē Komisiju par to, kura tiesu vai līdzvērtīga iestāde ir kompetenta izdot un atzīt EAR.

Vairumā dalībvalstu EAR izdošana ir tiesu, prokuratūru vai izmeklētājtiesnešu kompetencē. Viena dalībvalsts tam norīkojusi policijas iestādes. Viena dalībvalsts, kurā nevar izdot EAR krimināllietās, ir norīkojusi civiltiesas, kuru uzdevums ir pieņemt EAR izdošanas lūgumus izpildvalsts vārdā un tos pārsūtīt izdevējvalstij saskaņā ar 6. panta 3. punktu.

Lielākā daļa dalībvalstu par kompetentajām izpildiestādēm ir noteikušas ģeogrāfiski kompetentās tiesu iestādes. Vienā dalībvalstī šim nolūkam norīkota policija. Divas dalībvalstis ir papildus noteikušas, ka gadījumos, kad aizsargājamās personas dzīvesvieta nav zināma, kompetentā izpildiestāde ir galvaspilsētas tiesa.

Direktīvas 4. pantā noteikts, ka dalībvalstis var norīkot centrālo iestādi vai vairākas centrālās iestādes, kas palīdz kompetentajām iestādēm. Vairāk nekā puse dalībvalstu ir norīkojušas centrālo iestādi (visbiežāk tā ir Tieslietu ministrija).

Informācija par kompetentajām iestādēm tika vākta galvenokārt caur e-tiesiskuma portālu. Tomēr tikai puse dalībvalstu atbildēja uz pieprasījumu sniegt informāciju e-tiesiskuma portālam un tikai dažas no tām tieši sniedza informāciju atsevišķā dokumentā valsts izpildes pasākumu datubāzei. Tā kā pārējās dalībvalstis nesniedza ziņas, informācija par kompetentajām iestādēm bija jāatrod un jāiegūst valstu tiesību aktos, par kuriem paziņots valsts izpildes pasākumu datubāzei. Saņemtā informācija ir pieejama Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla tīmekļa vietnē[7].

[7] https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libcategories.aspx?l=LV&Id=85.

3.2. Valodu režīms (17. pants)

Izdevējvalsts kompetentajai iestādei ir jāiztulko EAR izpildvalsts oficiālajā(-s) valodā(-s) (17. panta 1. punkts). Dalībvalstis var norādīt, ka tās pieņems tulkojumu vienā vai vairākās citās Savienības oficiālajās valodās (17. panta 3. punkts).

Tikai dažas dalībvalstis ir informējušas Komisiju, ka tās pieņem tulkojumus citās valodās, kas nav to valsts valoda. Vairākas dalībvalstis pieņem tulkojumus angļu valodā. Dažas dalībvalstis pieņem ienākošos EAR citās valodās, ja šāda pieņemšana ir abpusēja.

3.3. Eiropas aizsardzības rīkojuma izdošana (5. un 6. pants)

Direktīvā noteikts, ka EAR netiek pēc aizsargājamās personas lūguma izdots automātiski. Kompetentajai tiesu iestādei ir jāpārbauda, vai ir izpildīti 5. pantā izklāstītie EAR izdošanas nosacījumi, kā arī jāņem vērā plānotās uzturēšanās ilgums un aizsardzības vajadzības nopietnība.

Dažās dalībvalstīs šie nosacījumi ir oficiāli iekļauti tiesību aktos. Piemēram, vienā dalībvalstī tiek prasīts aprakstīt iemeslus, kādēļ persona pārcēlusies uz citu dalībvalsti. Cita dalībvalsts izvirzījusi prasību, ka uzturēšanās ilgumam jābūt virs 3 mēnešiem.

Direktīvā norādīts, ka lūgums par EAR izdošanu būtu jāizskata pietiekami ātri, ņemot vērā lietas konkrētos apstākļus (13. apsvērums). Šajā saistībā jāpiemin, ka vairākas dalībvalstis ir noteikušas lēmuma par EAR pieņemšanas termiņus — 3, 10 vai 15 dienas. Vienā dalībvalstī noteikts, ka EAR var izdot vienlaikus ar valsts aizsardzības pasākuma piemērošanu.

Direktīvā arī noteikts, ka aizsargājamā persona lūgumu izdot EAR var iesniegt izdevējvalsts kompetentajai iestādei vai izpildvalsts kompetentajai iestādei. Izpildvalsts pienākums ir cik iespējams drīz pārsūtīt šo lūgumu izdevējvalsts kompetentajai iestāde (6. panta 3. punkts). Ievērojama daļa dalībvalstu ir nodrošinājušas iespēju šādi pārsūtīt lūgumus.

Tomēr par dažām dalībvalstīm Komisija ir konstatējusi, ka tajās nav šādu noteikumu, kas nodrošinātu lūgumu pārsūtīšanu.

3.3.1. Procesuālas garantijas personai, kas rada apdraudējumu (6. panta 4. punkts)

Direktīvā noteikts, ka pirms EAR izdošanas personai, kas rada apdraudējumu, ir tiesības tikt uzklausītai un tiesības apstrīdēt valsts aizsardzības pasākumu, ja minētajai personai šīs tiesības nebija dotas procedūrā, kuras rezultātā tika noteikts valsts aizsardzības pasākums (6. panta 4. punkts).

Vairāk nekā puse dalībvalstu ir transponējušas šo noteikumu. Dažas no tām piemēro stingrākas prasības par direktīvas 6. panta 4. punktā noteiktajām minimālajām prasībām. Piemēram, vienā dalībvalstī personu, kas rada apdraudējumu un kas nav tikusi uzklausīta procedūrā, kurā pieņemts valsts aizsardzības pasākums, uzaicina uz uzklausīšanu 72 stundu laikā no brīža, kad iesniegts lūgums par EAR izdošanu. Kādā citā dalībvalstī izdevējiestādei ir jāpārbauda, vai valsts aizsardzības pasākums ticis pieņemts procedūrā, kurā uzklausītas abas puses. Ja tas nav pieņemts šādā procedūrā,

iestāde informē personu, kas rada apdraudējumu, par lēmumu, ar kuru pieņemts valsts aizsardzības pasākums. Vēl kāda dalībvalsts prasa uzklausīt gan aizsargājamo personu, gan personu, kas rada apdraudējumu, izņemot gadījumus, kad abas puses piekrīt rakstiskai procedūrai.

3.3.2. Pienākums informēt aizsargājamo personu (6. panta 5. un 7. punkts)

Direktīvā noteikts, ka tad, kad tiek pieņemts valsts aizsardzības pasākums, kompetentās iestādes pienākums ir saskaņā ar procedūrām, ko paredz tās valsts tiesību akti, informēt aizsargājamo personu par iespēju lūgt EAR (6. panta 5. punkts).

Vairākas dalībvalstis ir šo pienākumu transponējušas, nosakot skaidru pienākumu kompetentajām iestādēm informēt aizsargājamo personu, kad tiek pieņemts valsts aizsardzības pasākums.

Papildus tam direktīvā norādīts, ka gadījumā, kad lūgumu izdot EAR noraida, izdevējvalsts kompetentajai iestādei ir jāinformē aizsargājamā persona par jebkādiem tās valsts tiesību aktos noteiktajiem pieejamajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kurus var izmantot, lai apstrīdētu šādu lēmumu (6. panta 7. punkts).

Pienākumu informēt aizsargājamo personu dalībvalstis ir transponējušas dažādi. Vairākās dalībvalstīs valsts tiesību aktos prasīts, lai iestāde, kas noraida lūgumu par EAR izdošanu, informētu aizsargājamo personu par pieejamajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem. Dažās dalībvalstīs aizsargājamo personu informē par lēmumu atteikt EAR izdošanu vai arī par lēmumu un tā pamatojumu. Tomēr transponējuma tiesību aktos nav skaidri noteikts, ka aizsargājamo personu informē arī par pieejamajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem.

Konstatēts, ka dažās dalībvalstīs noteikumu par aizsargājamās personas informēšanu par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem nav vispār.

3.4. Eiropas aizsardzības rīkojuma atzīšana (9., 10. un 15. pants)

3.4.1. Atzīšanas un pieņemšanas procedūra (9. panta 1. un 2. punkts)

Kad saņemts EAR, izpildvalstij ir bez liekas kavēšanās tas jāatzīst un jānosaka atbilstošs aizsardzības pasākums, kas līdzīgā lietā būtu pieejams saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem (9. panta 1. un 2. punkts). Izpildvalsts kompetentajai iestādei ir zināma rīcības brīvība šāda pasākuma noteikšanā.

Gandrīz visās dalībvalstīs ir pieejams iepriekš aprakstītais pielāgošanas mehānisms. Tikai viena dalībvalsts nav informējusi Komisiju par saviem valsts pasākumiem, ar ko tiktu transponēta EAR izdošanas un atzīšanas procedūra.

Vairāku dalībvalstu tiesību aktos ir skaidri norādīts, ka pieņemtais pasākums nedrīkst būt stingrāks vai bargāks nekā sākotnēji noteiktais pasākums, ka tam jābūt līdzvērtīgam vai maigākam vai ka atšķirību gadījumā jārīkojas par labu personai, kas rada apdraudējumu.

Vienā dalībvalstī transponējošās normas nosaka, ka gadījumā, kad izpildiestāde uzskata, ka EAR norādītais aizsardzības pasākums ir nepietiekams un nav piemērots, lai nodrošinātu nepārtrauktu aizsardzību, tā var pieprasīt, lai komisija trīs tiesnešu

sastāvā precizē pasākumu vai nosaka citu pasākumu, kas paredzēts šīs valsts tiesību aktos.

Attiecībā uz jaunā aizsardzības pasākuma ilgumu vienas dalībvalsts tiesību aktos skaidri noteikts, ka var pieņemt valsts aizsardzības pasākumu ar tādu pašu ilgumu kā izdevējvalstī pieņemtajam pasākumam. Divās citās dalībvalstīs tiek prasīts, lai jaunais aizsardzības pasākums nebūtu ilgāks par noteiktu laikposmu — 180 dienām vienā no šīm valstīm un vienu gadu otrā valstī.

3.4.2. Atzīšanas termiņš un atzīšanas prioritāte (15. pants)

Direktīvā nav noteikts obligāts termiņš, kādā jāatzīst EAR vai kādā, pamatojoties uz EAR, jāpieņem valsts aizsardzības pasākums. Tomēr vairākas dalībvalstis ir noteikušas konkrētus EAR izpildes termiņus, kuros kompetentajām iestādēm ir pienākums atzīt EAR vai pieņemt citu lēmumu par pasākumu. Dažādās dalībvalstīs šis termiņš ir 2 dienas, 3 dienas, 10 dienas, 15 dienas, 7 + 10 dienas vai 28 dienas. Šīs dalībvalstis ir ieviesušas iespēju termiņu pagarināt, ja kompetentajām iestādēm ir nepieciešams apspriesties ar izdevējvalsts kompetentajām iestādēm, jo EAR sniegtā informācija ir nepilnīga (9. panta 4. punktā noteiktā procedūra).

Direktīvas 15. pantā noteikts, ka EAR jāatzīst, ievērojot tādu pašu prioritāti, kāda būtu piemērojama attiecībā uz valsts aizsardzības pasākumu līdzīgā lietā. Dažas dalībvalstis ir vārds vārdā transponējušas 15. panta formulējumu. Vairākas dalībvalstis prasa lēmumu par atzīšanu pieņemt bez kavēšanās, nevilcinoties vai steidzamā kārtā.

3.4.3. Pienākums informēt aizsargājamo personu, personu, kas rada apdraudējumu, un izdevējvalsts kompetento iestādi par pieņemtajiem pasākumiem un par to pārkāpšanas sekām (9. panta 3. punkts)

Direktīva uzliek izpildvalsts kompetentajai iestādei pienākumu informēt aizsargājamo personu, kā arī personu, kas rada apdraudējumu, un izdevējvalsts kompetento iestādi par pasākumiem, kas pieņemti, pamatojoties uz EAR. Tai arī jāsniedz informācija par iespējamām juridiskajām sekām (t. i., sankcijām) par šāda pasākuma pārkāpumu, kā noteikts valsts tiesību aktos un saskaņā ar 11. panta 2. punktu.

Dažādās dalībvalstīs šis pienākums ir transponēts dažādā mērā. Lielākā daļa dalībvalstu ir transponējušas pienākumu sniegt visām trim pusēm informāciju par pasākumiem, kas pieņemti, pamatojoties uz EAR. Vairākas dalībvalstis šo pienākumu noteikušas šaurāk un prasa informēt tikai:

- izdevējvalsti un personu, kas rada apdraudējumu,
- aizsargājamo personu un personu, kas rada apdraudējumu, un — dažās dalībvalstīs — arī izpildvalsts iestādes aizsargājamās personas tuvumā, piemēram, prokuratūru vai policiju,
- izdevējvalsts kompetento iestādi, paredzot, ka šī kompetentā iestāde nodos informāciju tālāk aizsargājamajai personai.

Dažās dalībvalstīs attiecīgi noteikumi netika konstatēti.

Turklāt vairākās dalībvalstīs netiek nodrošināta informācija par iespējamām juridiskajām sekām, kas iestājas, ja tiek pārkāpts uz EAR pamata pieņemts aizsardzības pasākums. Vienā dalībvalstī šāda informācija tiek sniegta tikai personai, kas rada apdraudējumu, bet citā — tikai izdevējvalsts kompetentajai iestādei un personai, kas rada apdraudējumu.

3.4.4. Neatzīšanas pamati (10. panta 1. punkts)

Direktīvā ir paredzēti deviņi EAR neatzīšanas pamati (10. panta 1. punkts). Kompetentās iestādes var atteikties atzīt EAR, atsaucoties uz šiem pamatiem. Vairākas dalībvalstis ir šos pamatus transponējušas kā neobligātus, un viena tos ir noteikusi par obligātiem. Vairākās citās dalībvalstīs lielākā daļa neatzīšanas pamatu ir noteikti kā obligāti un daži — kā neobligāti. Divas dalībvalstis, transponējot šos pamatus, ir gandrīz vienādā mērā izmantojušas abas pieejas (obligāti un neobligāti pamati).

Dažas citas dalībvalstis ir transponējušas lielāko daļu neatzīšanas pamatu (kā neobligātus), tomēr kādu no neatzīšanas pamatiem neparedzot. Dažās dalībvalstīs neatzīšanas pamati nav transponēti vispār.

Šādas īstenošanas pieejas var radīt atšķirības dažādajās tiesību sistēmās un potenciāli var apgrūtināt direktīvas praktisko piemērošanu.

Papildus direktīvas 10. pantā noteiktajiem neatzīšanas pamatiem dažas dalībvalstis savos tiesību aktos ir noteikušas vēl citus EAR neatzīšanas pamatus, kuri saistīti ar iespējamiem personas, kas rada apdraudējumu, pamattiesību pārkāpumiem.

3.4.5. Pienākums informēt aizsargājamo personu un izdevējvalsti par Eiropas aizsardzības rīkojuma neatzīšanu (10. panta 2. punkts)

Direktīvā ir noteikts, ka izpildvalsts kompetentajai iestādei, kura atsakās atzīt EAR, ir vairāki pienākumi saistībā ar informācijas sniegšanu. Šai kompetentajai iestādei ir bez liekas kavēšanās jāinformē izdevējvalsts un aizsargājamā persona par atteikumu un tā pamatojumu. Gandrīz visas dalībvalstis, kurām tas ir jādara, ir transponējušas šo pienākumu. Tomēr dažās dalībvalstīs īstenošanas noteikumi prasa, lai kompetentās iestādes informē tikai izdevējvalsti, bet ne aizsargājamo personu.

Turklāt izpildvalsts kompetentajai iestādei vajadzības gadījumā ir jāinformē aizsargājamā persona par iespēju saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem lūgt noteikt aizsardzības pasākumu. Vairākas dalībvalstis ir šo pienākumu transponējušas, bet dažas citas to nav izdarījušas.

Direktīva arī liek izpildvalsts kompetentajai iestādei aizsargājamo personu informēt par tās valsts tiesību aktos noteiktiem piemērojamiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kas ir pieejami, lai apstrīdētu lēmumu par neatzīšanu. Vairākas dalībvalstis nav transponējušas šo prasību.

3.5. Aizsardzības pasākumu noteikšana, pamatojoties uz Eiropas aizsardzības rīkojumu, pasākumu pārkāpšana un tās sekas un paziņošanas pienākums pārkāpumu gadījumos (11. un 12. pants)

3.5.1. Aizsardzības pasākumu noteikšanas un izpildes procedūras (11. panta 1. punkts)

Saskaņā ar direktīvu izpildvalstij pēc EAR atzīšanas ir tiesības noteikt un izpildīt pasākumus savā teritorijā un šādiem lēmumiem piemēro šīs valsts tiesību aktus (11. panta 1. punkts).

Visās dalībvalstīs, izņemot vienu, transponējošās normas atgādina, ka aizsardzības pasākumu noteikšanā un izpildē piemēro konkrētās valsts tiesību aktus. Viena dalībvalsts ir norādījusi, ka, pieņemot valsts aizsardzības pasākumu, ir obligāti jāuzklausa persona, kas rada apdraudējumu. Citā dalībvalstī šāda uzklausīšana ir obligāta, izņemot gadījumus, kad gan aizsargājamā persona, gan persona, kas rada apdraudējumu, tā vietā piekrīt rakstiskai procedūrai. Dažās citās dalībvalstīs šāda uzklausīšana jāveic, ja tas ir iespējams. Vienas dalībvalsts transponējošajā tiesību aktā ir skaidri noteikts, ka EAR atzīst un attiecīgu aizsardzības pasākumu nosaka, neuzklausot personu, kas rada apdraudējumu.

Izpildvalsts tiesību akti ir piemērojami arī attiecībā uz tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, ko var izmantot, lai pārsūdzētu lēmumus, kuri šajā valstī pieņemti par EAR (11. panta 1. punkts). Direktīvā nav paredzēts atsevišķs tiesiskās aizsardzības līdzeklis, kuru persona, kas rada apdraudējumu, varētu izmantot, lai apstrīdētu izpildvalstī pieņemto aizsardzības pasākumu. Šajā saistībā direktīva atsaucas uz valstu procedūrām, ja attiecīgās valsts iekšējos tiesību aktos tādas ir noteiktas. Jānorāda, ka direktīvā nav noteikts pienākums informēt personu, kas rada apdraudējumu, par pieejamajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem.

Neliels skaits dalībvalstu savos transponējuma tiesību aktos ir skaidri norādījušas, ka personai, kas rada apdraudējumu, ir tiesības apstrīdēt EAR atzīšanu un/vai valsts aizsardzības pasākuma noteikšanu uz EAR pamata. Ir pieejami dažādi tiesiskās aizsardzības līdzekļi — no sūdzības (ar apturošu spēku vai bez tā) tai pašai iestādei, kura atzinusi EAR un noteikusi valsts aizsardzības pasākumu, līdz pārsūdzībai augstākai iestādei uz juridiska vai faktiska pamata vai ar mērķi apstrīdēt pieņemamību.

3.5.2. Aizsardzības pasākuma pārkāpšanas sekas (11. panta 2. punkts)

Direktīva paredz sankcijas un citas juridiskas sekas gadījumā, ja tiek pārkāpts viens vai vairāki pēc EAR atzīšanas izpildvalsts paredzēti pasākumi (11. panta 2. punkts).

Direktīvā noteiks, ka izpildvalsts var par pārkāpumu uzlikt krimināl sodus un paredzēt jebkādu citu pasākumu, ja minētais pārkāpums saskaņā ar izpildvalsts tiesību aktiem ir noziedzīgs nodarījums (11. panta 2. punkta a) apakšpunkts).

Izpildvalsts var arī saistībā ar pārkāpumu pieņemt jebkādus lēmumus, kas nav krimināltiesiski (11. panta 2. punkta b) apakšpunkts), un veikt steidzamus un

provizoriskus pasākumus, lai izbeigtu pārkāpumu, vajadzības gadījumā — līdz tiek pieņemts turpmāks izdevējvalsts lēmums (11. panta 2. punkta c) apakšpunkts).

Vairākas dalībvalstis ir šos noteikumus transponējušas gandrīz vārds vārdā. Dažas savās transponējošajās normās ir noteikušas, kādas sekas iestājas, ja tiek pārkāpts pasākums, ko valsts kompetentās iestādes pieņēmušas, atzīstot EAR. Dažu dalībvalstu tiesību aktos par EAR noteikto pienākumu neizpildi vai aizliegumu neievērošanu ir paredzēta brīvības atņemšana un/vai naudas sods. Dažās dalībvalstīs paredzēti tikai naudas sodi. Dažās citās ir noteikts, ka kompetentā tiesu iestāde var pieņemt "stingrāku" vai "bargāku" pasākumu vai "cita veida aizsardzības vai palīdzības pasākumu".

Ir neliels skaits dalībvalstu, kurās trūkst valsts noteikumu, ar ko būtu transponēts direktīvas 11. panta 2. punkts.

3.5.3. Pienākums paziņot izdevējvalsts kompetentajai iestādei par aizsardzības pasākumu pārkāpumiem (12. pants)

Direktīvā ir noteikts izpildvalsts pienākums paziņot izdevējvalstij vai uzraudzītājvalstij[8] par visiem uz EAR pamata noteiktā pasākuma vai pasākumu pārkāpumiem (12. pants). Paziņošanas mērķis ir ļaut izdevējvalsts kompetentajai iestādei ātri lemt par atbilstošu rīcību attiecībā uz aizsardzības pasākumu, kas tās valstī uzlikts personai, kura rada apdraudējumu (26. apsvērums).

Lai paziņošana būtu vienkāršāka, direktīvas II pielikumā ir dota vienota standarta veidlapa, kura izpildvalsts kompetentajai iestādei obligāti jāizmanto (12. pants). Veidlapā jānorāda standarta informācija par attiecīgajām personām, kā arī ziņas par EAR un kompetentajām iestādēm.

Viena dalībvalsts šo prasību nav transponējusi.

4. DATU VĀKŠANA

Lai būtu vieglāk izvērtēt direktīvas piemērošanu, tajā ir noteikts, ka dalībvalstis dara zināmu Komisijai attiecīgu informāciju par valsts procedūru piemērošanu attiecībā uz EAR, informējot vismaz par lūgto, izdoto un/vai atzīto EAR skaitu (22. pants). Papildus tam dalībvalstis aicinātas sniegt arī cita veida ziņas, piemēram, par attiecīgajiem noziegumu veidiem (32. apsvērums).

Dalībvalstīm tika nosūtītas divas aptaujas anketas, lūdzot sniegt minēto informāciju attiecīgi līdz 2017. gada 1. septembrim (par laikposmu no 2015. gada līdz 2017. gada vidum[9]) un līdz 2019. gada 11. martam (par 2015.–2018. gadu).

[8] Ja pieņemts spriedums Pamatlēmuma 2008/947/TI par probācijas pasākumiem un alternatīvām sankcijām 2. panta nozīmē vai lēmums par uzraudzības pasākumiem Pamatlēmuma 2009/829/TI 4. panta nozīmē.
[9] Līdz 2017. gada 30. jūnijam.

Uz 2017. gadā nosūtīto aptaujas anketu un/vai 2019. gadā nosūtīto anketu atbildēja 19 dalībvalstis. No šīm 19 dalībvalstīm 3 atbildēja tikai uz anketu, kas nosūtīta 2017. gadā. Pārējās 16 dalībvalstis 2019. gadā sniedza atjauninātu informāciju.

Statistikas dati, ko iesniegušas dalībvalstis un kas savākti par 2015.–2018. gadu, liecina, ka kopā tikuši izdoti 37 EAR. Atbildes uz aptaujas anketām liecina, ka lielāko daļu paziņoto EAR (27 no 37) izdevusi viena dalībvalsts. Par EAR izdošanu ziņojušas vēl divas citas dalībvalstis. Saskaņā ar pieejamo informāciju tikai 15 EAR tikuši atzīti un bijuši pamatā aizsardzības pasākuma(-u) pieņemšanai izpildvalstī (2015. gadā tādi bija 4, 2016. gadā — 5, 2017. gada pirmajā pusgadā —3 un 2017.–2018. gada periodā — 3). Visbeidzot, 10 dalībvalstis ziņoja, ka tā nav ne izdevušas, ne atzinušas EAR.

Dažām dalībvalstīm ir labās prakses piemēri saistībā ar lietu pārvaldības sistēmām, no kurām dažas ietver EAR reģistrēšanu.

5. SECINĀJUMI

Valstu īstenošanas normas, par ko paziņojušas visas 26 dalībvalstis, kurām direktīva ir saistoša, kopumā šķiet apmierinošas, īpaši attiecībā uz EAR atzīšanas mehānismu. Transponējošās normas visās dalībvalstīs, izņemot vienu, ir pietiekamas, lai būtu iespējama EAR izdošana un atzīšana.

Tomēr direktīvas praktiskās piemērošanas analīze liecina, ka vēl nav pilnībā īstenots direktīvas potenciāls, jo ticis izdots un izpildīts tikai neliels skaits EAR. Komisijas rīcībā esošā informācija liecina, ka tikuši izdoti tikai 37 EAR, no kuriem tikai 15 tikuši izpildīti. Valstu iestādes, kuru kompetencē ir EAR izdošana, nepietiekami apzinās iespējas to darīt. Turklāt arī personas, kam vajadzīga aizsardzība, iespējams, nav pilnīgi informētas par iespēju lūgt izdot EAR.

Daļā dalībvalstu būtu jāuzlabo dažu direktīvas noteikumu, piemēram, informēšanas pienākuma, īstenošana.

Dažas dalībvalstis nav paredzējušas nekādas sankcijas par tādu pasākumu pārkāpumiem, kas noteikti pēc EAR atzīšanas. Iespējams, tas attur personas pieprasīt šāda veida pārrobežu aizsardzību.

Vēl viens iemesls, kādēļ EAR izmanto pārāk reti, varētu būt dalībvalstīs (civilprocesā, administratīvā procesā vai kriminālprocesā) pieejamo aizsardzības pasākumu lielā dažādība.

Komisija turpinās vērtēt, kā dalībvalstis izpilda direktīvu, un veiks attiecīgus pasākumus, lai panāktu direktīvas prasību ievērošanu visā Savienībā. Nepieciešamības gadījumā Komisija sāks pienākumu neizpildes procedūras pret dalībvalstīm, kuras nav nodrošinājušas atbilstību direktīvai.

Vienlaikus Komisija cieši sadarbojas ar dalībvalstīm, lai tiktu pārvarētas direktīvas īstenošanas grūtības. Konkrēti — Komisija atbalsta (īpaši piešķirot finansiālu

atbalstu) valsts aizsardzības rīkojumu efektīvu piemērošanu, veicinot informētību un uzsverot nepieciešamību apmācīt speciālistus par EAR iespējām[10].

[10] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1382/2013, ar ko izveido programmu "Tiesiskums" laikposmam no 2014. gada līdz 2020. gadam, OV L 354, 28.12.2013., 73.–83. lpp.